

De Nijen Monnicke Zijl

Tussen 1471 en 1476 wordt er een dijk gelegd vanaf 't Oech over Kommerzijl naar Niezijl. De hoge dijk genoemd. Het gevolg is dat er een sluis moet komen om het ingepolderde land tegen de zee te beschermen.

De eerste sluis in de Lauwers

Omdat rechtsgebied van Gerkesklooster door de Lauwers afwaterde moest de Abt overeenstemming met de erfeigenaren van de Waarden bereiken.

Op 1 Augustus van 1471 werden zij het eens. Er werd een nieuwe sluis gebouwd die de naam kreeg „de Nijen Monnicke Zijl”

Rondom deze sluis is Munnekezijl ontstaan.

Men heeft in korte tijd deze sluis een aantal keren naar buiten toe verlegd omdat de uitloop steeds dicht slibde.

Men bouwde dan een nieuwe sluis naast de Lauwers en als hij klaar was werd hij doorgegraven en het oude gedeelte gedempt.

1539 Een Nye Zijl- waarschijnlijk t.o. de opvaart in het eiland

1740 Nieuwe schutsluis op de plaats waar hij nu nog ligt.

Elke keer als er onderhoud aan de sluis moet gebeuren is het een getouwtrek wie dit moet betalen. Er werden steeds nieuwe regelingen afgesproken. In 1559 worden zelfs Grootegast en Sebaldeburen hierin betrokken. Het klooster heeft herhaaldelijk geld voorgeschoten. Zelfs na de opheffing van de Klooster in 1580 werden er door de Staten van Friesland en de belanghebbende partijen nog processen gevoerd.

Munnekezijl

Munnekezijl groeide uit tot een flinke nederzetting. In de 80 jarige oorlog was er zelfs een schans.

In 1585 was men nog aan het afbreken met het Vrouwenklooster Galilea. Het materiaal werd naar de Gerkesbrug bij Visvliet gesleept. Daar werd het pramen geladen en naar Munnekezijl gevaren. Het werd gebruikt voor versteviging van de schans.

In 1530 is er al sprake van huizen

Rond 1700 is het eigenlijk al een flink dorp met een kerkje, een bierbrouwerij, en een scheepstimmerwerf. Er stonden verscheidene huizen aan weerszijden van de sluis.

In feite was het in die tijd een welvarend dorp met een zeegaande sluis en een vrij grote Landbouw en vissersbevolking.

Ondanks de economische groei is Munnekezijl lange tijd een buurtschap onder Burum gebleven, voordat het de status als Dorp kreeg.

Molens te Munnekezijl

Graan en pelmolen

In 1616 wordt er melding gemaakt van “een wynt-molen” (Hij staat op een kaart van Emmius)

In 1742 werd die molen afgebroken

In 1856 werd er een nieuwe korenmolen gesticht. Na veel getouwtrek werden er later ook pelstenen in geplaatst.

Albert Sikkens uit Leens kreeg later de molen in zijn bezit (omstreeks 1900 of iets later)

Na de fam. Sikkens was de monumenten stichting van Kollumerland eigenaar van de molen, nu de stichting Erfgoed Kollumerland.

Houtzaagmolen

Heeft gestaan op het eiland. (op de plaats van de nertsenfokkerij)

Vermoedelijk gesticht door Jan Sytses Bok geboren 1830. Hij heeft in Munnekezijl gewoond tot 1891 met zijn vrouw Grietje Broersma.

De molen is zeer waarschijnlijk gebouwd door Jan Ritsma, die was toen molenbouwer te Munnekezijl.

Het houtzaagmolenbedrijf is omstreeks 1920 opgeheven en de molen afgebroken. Johannes Bok was toen eigenaar.

Daarom werd deze molen in de volksmond genoemd de Bokkemolen

Het Piepke

Er liep een opvaart aan de binnenzijde van de dijk vanaf Munnekezijl tot even voorbij het Piepke. Dit was een oud stuk van de Noorderriet.

In 1800 heeft men deze vaart uitgegraven en verlengt tot het Hoekje.

Hij was niet breed n.l. 3.70 m . Er konden dus maar kleine schepen door. Bij het Hoekje werd een draaikom en een bunning (losplaats) gemaakt

Munnekezijl buitendijks

De grote brede waddengeul die centraal in de Lauwerszee aansluiting kreeg op de Lauwers bij Munnekezijl is omstreeks 1500 voor een groot deel al verzand.

Wel stroomt het vloedwater nog regelmatig over deze zandplaten, maar de afwatering schuift steeds verder op naar het noord oosten. Daar loopt een kronkelende priel die in het Reitdiep uitkomt, samen met een geul die naar Kommerzijl loopt. Deze slibt steeds weer dicht en ook de scheepvaart ondervind hier veel hinder van.

Inmiddels heeft er tegen dijken bij Munnekezijl een flinke opslibbing plaats gevonden zodat men in 1660 de Waardspolder aanlegt en in 1687 de Keegen bij Munnekezijl ingepolderd met een kadijk.

In 1740 wordt buitengeul uitgediept maar dit heeft weinig resultaat voor al omdat hij erg kronkelt.(meandert)

In 1754 besluit men om een kanaal te graven van ongeveer 1,5 km. om de kronkelende loop van de Munnekezijlsterriet te verlaten.

Hiervoor koos men de kortste weg recht door naar het Reitdiep en waar het kon gebruikte men delen van de oude geul.

Lauwerszijl 1754

In het kanaal werd een houten sluis geplaatst, de Buitensluis van Munnekezijl. Hier is het dorp Lauwerszijl ontstaan.

Het stuk van Munnekezijl tot Lauwerszijl is meer dan honderd jaar een spuikanaal geweest maar desondanks slibde steeds de buitengeul weer dicht. Friesland heeft het kanaal gegraven door het slik en schor van de provincie Groningen. Dit was geen eenvoudige operatie, omdat het allemaal handwerk was en men ook nog tweemaal per etmaal eb en vloed moet ontberen.

Afsluiting van het Reitdiep

Hoe was de situatie voor de afsluiting?

- Voor de afsluiting stond Groningen in open verbinding met de zee. De Noorderhaven was dan ook een getijden haven.
- Tot de aanleg van het Eemskanaal (1876) was het Reitdiep de enige verbinding met zee.
- Gevolg: enorm veel activiteit op het Reitdiep. Zeer drukke vaarverbinding. Alle aan en afvoer over het water gebeurde over het Reitdiep.

Ook de Lauwers was een druk vaarwater

Alle vrachtverkeer naar Friesland in ging over de Lauwers (Borum, Visvliet. Gerkesklooster) en vandaar naar de Bergumermeer.

Zowel de scheepvaart maar vooral ook de afwatering hadden veel last van het steeds weer dichtslibben van de Munnekezijlster buiten ried.

Het is eigenlijk vanzelfsprekend dat men na verloop van tijd de grote inham van Zoutkamp naar Nittershoek wil afsluiten.

Hiervoor moest er overeenstemming komen tussen de provincie Friesland en Groningen, maar ook met de eigenaars van de kwelder en slijkgronden. Het waterpeil en de afwatering moest geregeld worden.

Dit resulteerde in 1871, in een Voordracht van de Gedeputeerde Staten aan de Staten der Provincie Groningen, ter zake van de AFSLUITING VAN HET REITDIEP. Tussen 1874 en 1877 is de Provinciale dijk aangelegd. Deze krijgt 2 sluizen, n.l. een in het Reitdiep en de z.g. Friese sluis.

Nu kunnen beide provincies hun eigen waterpeil regelen.

Om het water wat door de Lauwers stroomt bij de Friese sluis te krijgen wordt er een kanaal gegraven evenwijdig aan het Reitdiep.

Afmeting kanaal

Dit kanaal is op de bodem 20 meter breed.

Op het fries zomerpeil is de breedte 30 meter.

De diepte is 2 meter vanaf het boezempeil. (bij de aanleg)

Tussen het Reitdiep en dit kanaal ontstaat een schiereiland (nu Rousant)

De verbinding van de Lauwers met het Reitdiep wordt afgedamd. Deze dam noemt men de OVERSTAP. (ook wel 't stort)

Voor de Friese sluis ligt een enorm breed stuk water.

Op 30 jan t/m 1 febr. 1877 waaide er 3 dagen een zware storm. De Friese sluis, die nog niet goed gezetteld was, liep nogal wat schade op. Een nieuw stuk dijk spoelt weg. Dit is mede de oorzaak van deze waterplas (wiel)

Spui-en keersluis

28-11-2015. Metselwerk gerestaureerd.

De keersluis met brug is thans eigendom van Stichting Waterschapserfgoed.

De restauratie omvat hoofdzakelijk het herstel van het metsel en voegwerk op het niveau van de waterlijn. Hier voor heeft Knol, grond en waterbouw een stalen damwand bij de keersluis aangebracht.

Hierna zullen de schuiven in de keersluis gedicht worden, waarna het waterpeil tijdelijk verlaagd kan worden. Restauratiebedrijf Douwinga uit Franeker zal de werkzaamheden aan het metselwerk uitvoeren. (zie verder bijlage 1)

Augustus 2019 Willem Kloppenburg.

Informatie bronnen

Titel	auteur
Kollumerland- heruitgave	Andreae. MR A.J. 1883
De Lauwerszee	Andreae. Mr.A.J. 1881
Binnendiken en Slieperdieken yn Fryslan.	Ir K.A.Rienks en Ir G.L. Walther
Waterstaatkundige ontwikkelingen van ons land	Kloppenburg D. 1958
Diverse boeken en Publicaties	R. Nouta Dokkum
Kustvorming in de lage landen	Diverse auteurs- Studiekring Eerste Millennium
Verbetering van Frieslands Watertoestand	J.A. Lycklama á Nijeholt 1869
Flumen Labeke. (nieuwe brug Lauwerszijl)	Aalt Landman 2006
Voorstel afdamming van het Reitdiep	W.W.Buma 1868
Schiermonnikoog- De Lauwers- De Scholbalg	Mr. W.W. Buma 1872
Informatie van internet	
Topo tijdreis	200 jaar topografische kaarten
Hisgis	oudste kadasterkaarten 1832
AHN viewer (onderdeel van PDOK)	Hoogte bestand
Diverse bewerkte kaarten en informatie	eigen Archief

Bijlage 1 Spuisluis met noodwaterkering blz. 5

Bijlage 2 Detailkaart Munnekezijl

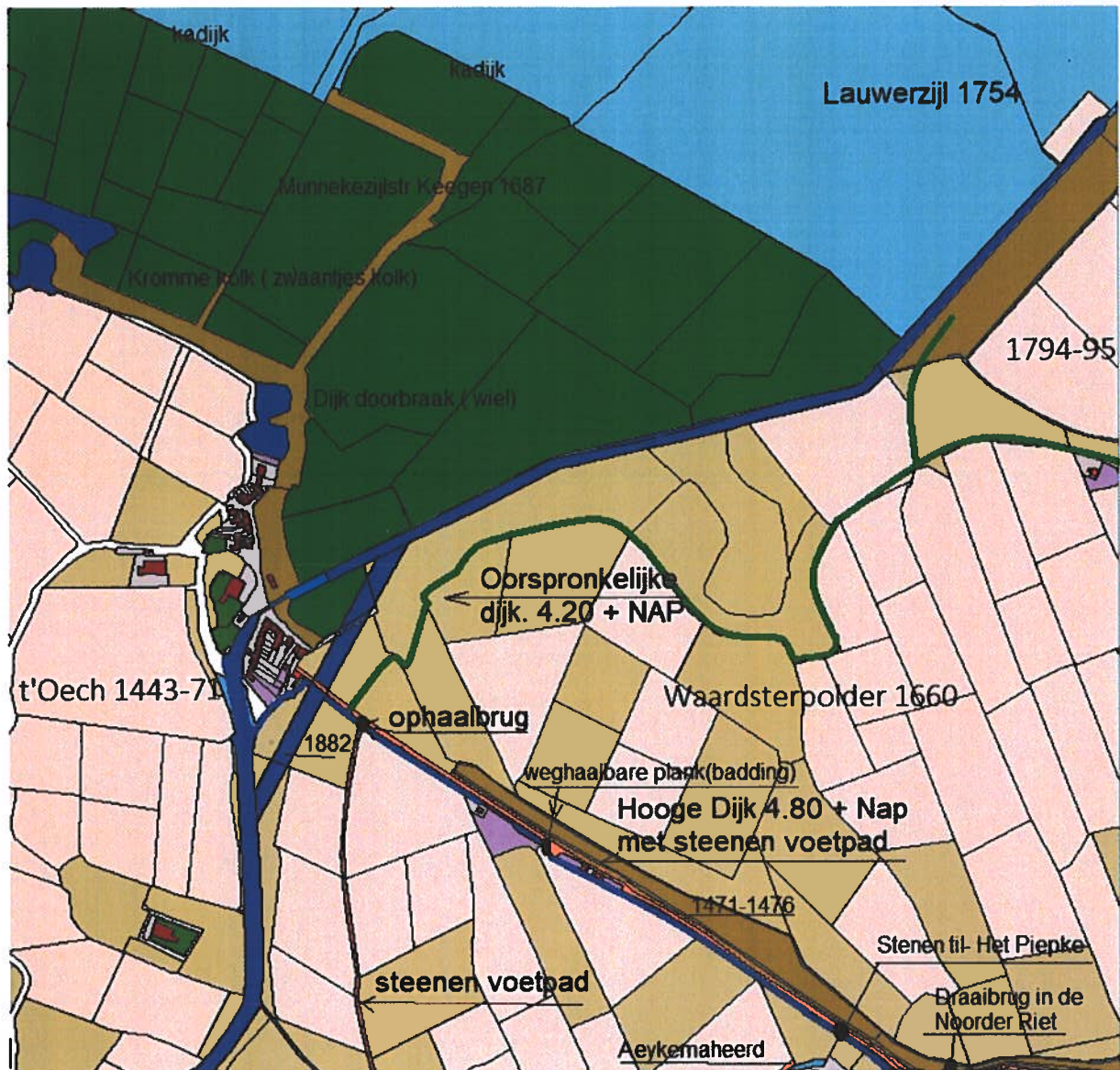
Voorblad: uitsnede uit de Eekhofkaart 1847

Spuisluis met noodwaterkering Bijlage 1

Inleiding De BRUG met KEERSLUIJ te Munnekezijl dateert uit 1882 en is onlosmakelijk verbonden met de historie van de waterbeheersing van heel Friesland. Sinds de Middeleeuwen heeft in dit gebied door bedijking landaanwinning plaatsgevonden; de rivier de Lauwers mondde hier uit in zee en voerde het Friese boezemwater af. Verscheidene malen is de Lauwers verlegd of afgesneden. De hier beschreven sluis is onderdeel van een plan dat in 1881 door Provinciale Staten van Friesland werd aangenomen. Dit plan omvatte de verbetering van de afvoerkanalen vanaf het Bergumermeer tot aan Zoutkamp, en het verleggen van de Lauwers via een 36 meter breed stroomkanaal met een brug en keersluis. Het stroomkanaal werd ten oosten van het dorp Munnekezijl aangelegd en sneed de ten westen van dit dorp lopende Lauwers af. Hierdoor kwam het dorp op een eiland te liggen. Brug en sluis zijn landschappelijk opgenomen in het nog aanwezige profiel van de slapersdijk. Het ontwerp van de brug met keersluis is op een klassieke wijze traditioneel: de gemetselde booggewelven en de vormgeving van de borstwering volgen de principes van de Romeinse bruggen- en sluizenbouw. Ontwerper is mogelijk ir. Methardus, de uitvoering werd gegund aan de firma L. Kalis te Sliedrecht en vond in 1882 plaats onder toezicht van Provinciale Waterstaat. Na de afsluiting van de Lauwerszee is de functie als noodwaterkering verdwenen en is het complex enige tijd aan verval onderhevig geweest. In 1985 heeft een restauratie plaatsgevonden door de Provincie met behoud van het aanwezige originele materiaal. Inwendig is aan de hoge zijde beton aangebracht, waarna het metselwerk met de originele stenen opnieuw is aangebracht. Het rijdek van de brug was oorspronkelijk belegd met kinderkopjes, maar was al ruim vóór de restauratie vervangen door een betonplaat. De oorspronkelijke dorpsbebouwing direct ten westen van de keersluis met brug is verdwenen.

Omschrijving De functies van brug en uitwateringsluis/waterkering zijn in één langgerekt bouwwerk, 44 meter lang en 4.60 meter hoog ondergebracht en uniform vormgegeven. De brug is gemetseld in bruine baksteen, de borstwering en steunberen in gele strengperssteen. Voor de bovenranden van de borstwering, de stroompijlers en de trappen naar de keermuur is natuursteen gebruikt; op de keermuur staat een vernieuwde ijzeren leuning. De vier meter brede brug is gemetseld in elf booggewelven, steunend op stroompijlers. De bovenbouw heeft aan weerszijden een opgemetselde halfopen borstwering met liseen-achtige verdikkingen boven de pijlers; onder een natuurstenen cordonlijst tussen op- en onderbouw loopt deze verdikking door, zich trapsgewijs verjongend. Tussen de borstwering en de keermuur aan de noord/zee zijde van de brug staan contreforts van gele strengperssteen, die schuin oplopen naar de keermuur. Aan beide uiteinden van de keermuur geven trappen toegang tot de bovenzijde ervan. Onderin de keermuur bevinden zich 22 stroomgaten, twee per doorlaat, die met houten luiken afgesloten kunnen worden; bovenop de keermuur 22 openingen, afgesloten met luiken van plaatstaal. In het midden van de keermuur aan de brugzijde zijn twee gedenkstenen aangebracht in natuursteen: de onderste vermeldt in zwart opgezette letters: "PROVINCIE FRIESLAND 1882" en de bovenste, kleinere: "DOOR DE PROVINCIE GERESTAUREERD IN 1985".

(bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed)

Bijlage 2

Hisgis kaart ingetekend door W. Kloppenburg

Pad om deze site te vinden

- Op internet typt u in Hisgis
- Open de side HisGis Home
- Klik op Kaart Vieuwer
- Klik op Fryslân
- Open de kaartapplicatie
- Links boven : klik op Ga naar
- Klik aan b.v. plaats Boerum
- Verschuif de kaart naar Munnekezijl.
- vergroten of verkleinen

U kunt nu op een perceel klikken en zien wie in 1832 de eigenaar was.

